

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МЕХНАТ ВА АҲОЛИНИ
ИЖТИМОЙ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ВАЗИРИНИНГ
БҮЙРУҒИ

77 **Шаҳар электр транспортида ишлашда меҳнатни му-
ҳофаза қилиш қоидаларини тасдиқлаш ҳақида**

*Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан 2013 йил
5 февралда рўйхатдан ўтказилди, рўйхат рақами 2424*

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2000 йил 12 июл-
даги 267-сон «Меҳнатни муҳофаза қилишга доир меъёрий ҳужжатларни қайта
кўриб чиқиш ва ишлаб чиқиш тўғрисида»ги (Ўзбекистон Республикаси
Ҳукумати қарорларининг тўплами, 2000 й., 7-сон, 39-модда) ва 2010 йил
20 июлдаги 153-сон «Меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича норматив-ҳуқуқий
базани янада такомиллаштириш тўғрисида»ги (Ўзбекистон Республикаси
қонун ҳужжатлари тўплами, 2010 й., 28-29-сон, 234-модда) қарорларига
мувофиқ **буюраман:**

1. Шаҳар электр транспортида ишлашда меҳнатни муҳофаза қилиш
қоидалари иловага мувофиқ тасдиқлансин.
2. Мазкур буйруқ расмий эълон қилинган кундан эътиборан кучга ки-
ради.

Вазир

А. ХАИТОВ

Тошкент ш.,
2013 йил 8 январь,
1-Б-сон

Ўзбекистон Республикаси
меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза
қилиш вазирининг 2013 йил 8 январдаги
1-Б-сон буйруғига
ИЛОВА

**Шаҳар электр транспортида ишлашда
меҳнатни муҳофаза қилиш
ҚОИДАЛАРИ**

Мазкур Қоидалар Ўзбекистон Республикасининг «Меҳнатни муҳофаза
қилиш тўғрисида»ги Қонунига (Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг
Ахборотномаси, 1993 й., 5-сон, 223-модда) ҳамда Ўзбекистон Республикаси
Вазирлар Маҳкамасининг 2000 йил 12 июлдаги 267-сон «Меҳнатни муҳо-
фаза қилишга доир меъёрий ҳужжатларни қайта кўриб чиқиш ва ишлаб

Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2013 й.

чиқиш тўғрисида»ги (Ўзбекистон Республикаси Хукумати қарорларининг тўплами, 2000 й., 7-сон, 39-модда) ва 2010 йил 20 июлдаги 153-сон «Меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича норматив-ҳуқуқий базани янада такомиллаштириш тўғрисида»ги (Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2010 й., 28-29-сон, 234-модда) қарорларига мувофиқ шаҳар электр транспортида ишлаб чиқариш ходимлари учун меҳнатни муҳофаза қилиш тартибини белгилайди.

Мазкур Қоидалар ер ости электр транспортида ишлашда татбиқ этилмайди.

I боб. Умумий қоидалар

1. Мазкур Қоидалар шаҳар электр транспортида ишловчи барча ташкилотларга (кейинги ўринларда ташкилотлар деб юритилади) тааллуқлидир.

2. Мазкур Қоидалар ишлаб чиқариш биноларини ва иншоотларини лойиҳалаш, қуриш ва қайта қуришда, техник жиҳозлаш ва қайта жиҳозлашда, технологик жараёнлар ҳамда ускуналардан фойдаланишда ҳисобга олиниши лозим.

3. Мазкур Қоидалар техник жиҳатдан тартибга солиш соҳасидаги норматив ҳужжатлар талаблари бажарилиши шарт эканлигини истисно этмайди.

4. Ташкилотларда меҳнатни муҳофаза қилиш ва ишлаб чиқариш бўйича хавфсизликка оид норматив-ҳуқуқий ҳужжатларга риоя этилиши устидан давлат назорати бунга махсус ваколат берилган давлат органлари томонидан, жамоатчилик назорати эса меҳнат жамоалари ва қасаба уюшмаси ташкилотлари томонидан сайланадиган меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича вакиллар томонидан амалга оширилади.

II боб. Хавфсизликка қўйиладиган умумий талаблар

1-§. Меҳнатни муҳофаза қилиш хизматини ташкил этиш

5. Ташкилотларда меҳнатни муҳофаза қилиш борасидаги ишларни ташкил қилиш Меҳнат муҳофазаси бўйича ишларни ташкил этиш тўғрисидаги намунавий низомга (рўйхат рақами 273, 1996 йил 14 август) мувофиқ амалга оширилади.

6. Ташкилотларда қуйидаги асосий ҳужжатлар ишлаб чиқилади (тасдиқланади) ва юритилади:

меҳнат шароитлари ва меҳнатни муҳофаза қилиш ишларини яхшилаш, санитария-соғломлаштириш чора-тадбирлари бўйича бўлимни ўз ичига олган жамоавий шартнома;

тасдиқланган меҳнат шароитларини баҳолаш ва иш ўринларини аттестация қилиш услубига мувофиқ иш ўринларини аттестация қилиш карталари; меҳнатни муҳофаза қилиш хизматининг чораклик иш режалари;

ходимлар ва муҳандис-техник ходимларни ўқитиш, йўл-йўриқ бериш ва билимларини синовдан ўтказиш дастурлари;

меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича маъмурий-жамоатчилик назоратини юритиш журнали (уч босқичли назорат);

ходимларга ёнғинга қарши йўл-йўриқ бериш ва ёнғин-техникавий минимум машғулотларини ўтказиш дастури;

хар бир касб ва иш турлари бўйича меҳнатни муҳофаза қилиш йўриқ-номалари.

7. Ўзбекистон Республикаси «Меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисида»ги Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 1993 йил, 5-сон, 223-модда) 14-моддасига мувофиқ ходимлар сони 50 нафар ва ундан ошадиган ташкилотларда махсус тайёргарликка эга шахслар орасидан меҳнатни муҳофаза қилиш хизматлари тузилади (лавозимлар жорий этилади), 50 ва ундан зиёд транспорт воситаларига эга бўлган ташкилотларда эса бундан ташқари йўл ҳаракати хавфсизлиги хизматлари тузилади (лавозимлар жорий этилади). Ходимлар сони ва транспорт воситалари миқдори камроқ ташкилотларда меҳнатни муҳофаза қилиш хизматининг вазифаларини бажариш раҳбарлардан бирининг зиммасига юкланади.

8. Меҳнатни муҳофаза қилиш хизмати ўз мақомига кўра ташкилотнинг асосий хизматларига тенглаштирилади ва унинг раҳбарига бўйсунди ҳамда ташкилотнинг фаолияти тугатилган тақдирда бекор қилинади.

9. Меҳнатни муҳофаза қилиш хизматининг мутахассислари лавозим йўриқномасига биноан уларнинг мажбуриятлари жумласига киритилмаган бошқа ишларни бажаришга жалб этилишлари мумкин эмас.

10. Ташкилотларда меҳнат фаолияти билан боғлиқ равишда содир бўлган бахтсиз ҳодисалар ва бошқа жароҳатланишларни текшириш ва ҳисобини юритиш Вазирлар Маҳкамасининг 1997 йил 6 июндаги 286-сон қарори (Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати қарорларининг тўплами, 1997 йил, 6-сон, 21-модда) билан тасдиқланган Ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодисаларни ва ходимлар саломатлигининг бошқа хил зарарланишини текшириш ва ҳисобга олиш тўғрисидаги низомга мувофиқ амалга оширилиши лозим.

2-§. Ходимларни ўқитиш, уларнинг билимларини синондан ўтказиш ва уларга йўл-йўриқ беришни ташкил этиш

11. Ташкилот ходимлари ўз касблари ва иш турлари бўйича белгиланган тартибда ўқишлари, уларнинг билимлари синондан ўтказилиши ва уларга йўл-йўриқлар берилиши керак.

12. Ходимларнинг меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича билимларини синондан ўтказиш Меҳнат муҳофазаси бўйича ўқишларни ташкил қилиш ва билимларни синаш тўғрисидаги намунавий низомга (рўйхат рақами 272, 1996 йил 14 август) мувофиқ амалга оширилиши лозим.

13. Ишларни технологик регламент бўйича хавфсиз юритиш йўриқномалари Меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича йўриқномаларни ишлаб чиқиш тўғрисидаги низомга (рўйхат рақами 870, 2000 йил 7 январь) (Ўзбекистон Республикаси вазирликлари, давлат кўмиталари ва идораларининг меъёрий

хужжатлари ахборотномаси, 2000 й., 1-сон) мувофиқ ишлаб чиқилади ҳамда ташкилот ходимларини ва иш жойларини ушбу йўриқномалар билан таъминлаш ташкилот раҳбарияти зиммасига юклатилади.

3-§. Хавфли ва зарарли ишлаб чиқариш омиллари

14. Ташкилотлар ГОСТ 17.2.3.02 бўйича хавфли ва зарарли ишлаб чиқариш омиллари, уларнинг тавсифи, юзага келиш манбалари, ходимларга таъсир қилиш хусусиятлари ва саломатлик учун хавфлилик даражаси ва келгусидаги оқибатлари тўғрисида тўлиқ ва холисона маълумотга эга бўлиши лозим.

15. Иш жойларидаги ишлаб чиқариш муҳити ҳамда меҳнат жараёнининг хавфли ва зарарли омиллари тўғрисидаги маълумотлар ишлаб чиқариш муҳитининг физик, кимёвий, радиологик, микробиологик ва микроклим ўлчови натижалари, шунингдек меҳнатнинг оғир шароитларини аттестация қилиш орқали белгиланиши лозим.

16. Янги зарарли моддалар пайдо бўлишига ёки хавфли ва зарарли омиллар йўқолишига олиб келадиган технологик жараёнлар ўзгаришларида ёки янги ишлаб чиқариш ускуналарини жорий қилишда хавфли ва зарарли омиллар тўғрисидаги маълумотларга тегишли ўзгартиришлар киритилиши лозим.

4-§. Ўта хавфли касблар ва ишлар рўйхати

17. Ташкилот ўта хавфли шароитда бажариладиган ишлар рўйхатига эга бўлиши лозим. Рўйхатга хавфли моддалар билан бажариладиган ишлар, баландликда, ифлосланган ҳаво ва сув муҳитида, юқори ҳарорат ва намлик шароитида бажариладиган ишлар, буғ ва сув иситиш қозонлари, юк кўтариш механизмлари, босим остида ишлайдиган сифимлар, электр ускуналарга хизмат кўрсатиш билан боғлиқ ишлар ва амалдаги тармоқ рўйхатларига мувофиқ бошқа ишлар киритилиши шарт.

18. Барча ходимлар ўта хавфли ишларни бажариш топшириғини олишдан олдин, меҳнат муҳофазаси бўйича йўл-йўриқ олиши ва ишларни бажариш усулларини ўзлаштириб олиши шарт.

19. Ўта хавфли ишларни бажариш, фақат белгиланган тартибда расмийлаштирилган наряд-рухсатномага мувофиқ амалга оширилиши лозим.

20. Ташкилот раҳбарияти ўта хавфли ишларни режалаштириш, ташкиллаштириш ва хавфсиз бажариш белгиланган талабларга мувофиқ амалга оширилишига тўла жавобгардир.

5-§. Жамоавий ва якка тартибдаги ҳимоя воситаларини қўллаш

21. Ходимларни хавфли ва зарарли ишлаб чиқариш омилларидан ҳимоя қилиш жамоавий ва якка тартибдаги ҳимоя воситаларидан фойдаланиш орқали таъминланиши лозим.

22. Жамоавий ҳимоя қилиш воситаларига қуйидагилар киради:
ишлаб чиқариш хоналари ва иш жойларининг ҳаво муҳитини меъёрлаш-тириш воситалари (шамоллатиш ва ҳаво тозалаш, иситиш, ҳаво ҳарорати-ни, намлигини бир хил меъёрда сақлаш ва бошқалар);

ишлаб чиқариш хоналари ва иш жойларининг ёруғлигини нормаллаш-тириш воситалари (ёритиш асбоблари, ёруғликдан ҳимоя қилиш мослама-лари ва бошқалар);

шовқиндан, тебранишдан, электр ва статик тоқлар уришидан ҳамда уску-налар юзасини юқори даражадаги ҳароратдан ҳимоя қилиш воситалари;

механик ва кимёвий омилларнинг таъсиридан ҳимоя қилиш воситалари.

23. Жамоавий ҳимоя воситалари хавфли ва зарарли ишлаб чиқариш омиллари бўлган хонадаги барча ходимларга таъсир қилганда қўлланиши шарт ва ташкилотни қуриш ёки реконструкция қилиш лойиҳаларига киритилиши лозим.

24. Жамоавий ҳимоя воситалари хавфли ва зарарли ишлаб чиқариш омилларини руҳсат этилган миқдоргача камайтириш имконини бермаган ҳолларда якка тартибдаги ҳимоя воситалари қўлланилиши лозим. Бундай ҳолларда якка тартибдаги ҳимоя воситаларисиз ходимларнинг ишга жалб қилиниши тақиқланади.

25. Якка тартибдаги ҳимоя воситаларидан фойдаланадиган ходимлар уларни қўллаши, ҳимоя хусусиятлари ва амал қилиш муддати тўғрисида маълумотларга эга бўлиши лозим.

26. Ташкилотда қуйидагилар таъминланиши шарт:

якка тартибдаги ҳимоя воситаларининг зарур миқдори ва номенклату-раси;

ҳимоя воситаларини қўллаш ва тўғри фойдаланиш устидан доимий на-зорат амалга оширилиши;

ҳимоя воситаларининг самарадорлиги ва созлиги текширилиши;

якка тартибдаги ҳимоя воситаларидан хавфли ва захарли моддалар му-хитида фойдаланилганда уларни дезинфекция қилиниши (бир марта қўлла-ниладиган ҳимоя воситалари бундан мустасно).

27. Турли агрессив моддалар билан ишлаётганда тери касалликларини олдини олиш учун профилактик паста ва мазлардан фойдаланиш лозим.

28. Ходимлар махсус кийим, махсус пойабзал ва бошқа якка тартибда ҳимояланиш воситалари билан белгиланган тартибда бепул таъминланиши лозим.

6-§. Касбий танлов

29. Ташкилотларда танлов ўтказилиши лозим бўлган касблар ва мута-хассисликлар рўйхати бўлиши лозим.

30. Ходимлар, ишлаб чиқариш участкаларининг раҳбарлари тегишли маълумотга ва иш тажрибасига эга бўлиши керак.

31. Босим остида ишловчи асбоб-ускуналар ва хавфи юқори бўлган

ишларда хизмат кўрсатувчи ходимлар махсус курсларда тайёргарликдан ўтган ва тегишли гувоҳномага эга бўлиши шарт.

32. Ўн саккиз ёшдан кичик шахсларнинг меҳнати қўлланиши тақиқланадиган ноқулай меҳнат шароитлари ишлари рўйхатига (рўйхат рақами 1990, 2009 йил 29 июль) (Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2009 й., 30-31-сон, 355-модда) мувофиқ ўн саккиз ёшга тўлмаган шахслар зарарли ва ноқулай меҳнат шароити мавжуд ишларга қабул қилинмаслиги лозим.

33. Аёллар меҳнатидан фойдаланиш тўлиқ ёки қисман тақиқланадиган меҳнат шароити ноқулай бўлган ишлар рўйхатига (рўйхат рақами 865, 2000 йил 5 январь) (Ўзбекистон Республикаси вазирликлари, давлат қўмиталари ва идораларининг меъёрий ҳужжатлари ахборотномаси, 2000 йил, 1-сон) мувофиқ аёллар зарарли ва ноқулай меҳнат шароитига эга бўлган ишларга қабул қилинмайди.

7-§. Ходимларнинг саломатлигини назорат қилиш

34. Ташкилотларда ходимларнинг саломатлигини назорат қилиш Ходимларни тиббий кўрикдан ўтказиш тартиби тўғрисидаги низом (рўйхат рақами 2387, 2012 йил 29 август) (Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2012 й., 35-сон, 407-модда) асосида амалга оширилиши лозим.

35. Ташкилот раҳбарияти касаба уюшмаси қўмитаси ва соғлиқни сақлаш органлари билан биргаликда ҳар йили даврий тиббий кўрикдан ўтиши лозим бўлган ходимларнинг рўйхатини тузиши ҳамда ходимларнинг тиббий кўрикдан ўтишини таъминлаши лозим.

36. Тиббий кўриклар ташкилотнинг тиббий муассасаларида, улар мавжуд бўлмаган ҳолларда даволаш-профилактика муассасаларида ўтказилиши лозим.

37. Ходим тиббий кўрикдан ўтишдан бўйин товлаган ёки тиббий кўрик натижаларига кўра берилган тавсияларни бажармаган тақдирда ушбу ходим ишга қўйилиши мумкин эмас.

38. Даврий тиббий кўриклар ўз вақтида, сифатли ўтказилиши ва уларнинг натижаларига кўра тавсиялар бажарилиши учун жавобгарлик ташкилот раҳбарияти зиммасига юкланади.

39. Ходимларни соғлиғи туфайли уларга рухсат этилмаган ишларда ишлатиш тақиқланади.

8-§. Санитария ва гигиенага қўйиладиган талаблар

40. Ташкилот хоналари иш ҳудудидаги ҳарорат, нисбий намлик, ҳавонинг ҳаракатланиш тезлиги ва бошқалар ГОСТ 12.1.005-88 «Иш ҳудудининг ҳавоси. Умумий санитария-гигиеник талаблари» га мувофиқ бўлиши керак.

41. Ташкилотнинг ишлаб чиқариш хоналари қуйидаги санитария қоидаларига мувофиқ сақланиши лозим:

хоналарда рухсат этилган ҳарорат, нисбий намлик ва ҳавонинг ҳаракат-

ланиш тезлиги, иш жойларидаги ортикча иссиқлик, бажарилаётган ишнинг оғирлик даражасига кўра тоифаси, йил мавсуми ҳисобга олинган ҳолда белгиланиши;

ишлаб чиқариш, санитария-маиший хоналарнинг, хом ашё ва тайёр маҳсулотни сақлаш хоналарининг ёруғлиги ҚМҚ 3.01.05-98 «Табиий ва сунъий ёритиш. Лойиҳалаштириш меъёрлари»га мувофиқ бўлиши ҳамда меҳнат шароитларини яратиш учун етарли ёруғлик кучини таъминлаши;

хоналарда ёритиш асбоблари чанг тўпланишига имконият бермайдиган конструкцияга эга бўлиши, шунингдек синган тақдирда унинг парчалари сочилиб кетмаслиги учун ёпиқ бўлиши.

42. Ноқулай омиллар таъсирига қарши ҳимоя тадбирларини тузишда самарали ҳаво алмашинуви тизимини ҚМҚ 2.04.05-97 «Иситиш, вентиляция ва кондициялаш» талабига мувофиқ ташкил қилиш лозим.

43. Ишлаб чиқариш, санитария-маиший хоналарни, хом ашё ва тайёр маҳсулотни сақлаш хоналарини гигиеник жиҳатдан тоза сақлаш ва ходимларнинг шахсий гигиенасига кўйиладиган талаблар қонун ҳужжатларида белгиланган қоидаларга мувофиқ бўлиши лозим.

9-§. Ташкилот майдонларига бўлган хавфсизлик талаблари

44. Ташкилот майдонлари ва биноларининг жойлашуви ҚМҚ II 89-80 «Саноат ташкилотларининг бош плани» талабларига мос бўлиши керак.

45. Ташкилотда транспорт воситаларининг ва пиёдаларнинг ташкилот ҳудудида ҳаракатланиши чизмаси ишлаб чиқилган ва тасдиқланган бўлиши керак.

46. Транспорт воситалари ва ташкилот ҳудудида пиёдаларнинг ҳаракати чизмаси ташкилотга кириш ва чиқиш ҳамда иш участкалари ва цехларнинг кўринарли жойларига осиб кўйилиши керак.

47. Ташкилот майдонлари кўкаламзорлаштирилган ва сув қуйиш қувурлари тармоқлари билан таъминланган бўлиши лозим.

48. Ташкилот майдонидаги ўтиш жойлари мустаҳкам ёпқичлар, сувлар оқиб кетадиган иншоотлар билан жиҳозланган бўлиши керак.

49. Йилнинг ёз вақтида йўлаклар ва ўтиш жойларига сув сепилган, қишда қордан тозаланиб, қум сепилган бўлиши лозим.

50. Йўловчилар учун йўлак ва ташкилотга кириш жойи текис, кенглиги камида 1,5 м ён томонларида деворча ва тўсиқлар бўлиши лозим.

51. Биноларнинг томларини қишки мавсумда қордан, карнизларни қотган музлардан тозалаб туриш зарур.

52. Ташкилот ҳудудида ҳар куни тозалаб ва дезинфекция қилиб туриладиган ахлат ташланадиган идишлар бўлиши шарт.

53. Ҳовлидаги ҳожатхоналарни озода сақлаш, мунтазам дезинфекция қилиш, сутканинг қоронғи пайтида эса ёритилиши керак.

54. Ташкилот жойлашган майдон бутун чегара бўйлаб тўсилган бўли-

ши, унинг худудига бегоналарнинг кириши чекланган ва назорат остига олинган бўлиши лозим.

10-§. Бино ва иншоотларга бўлган хавфсизлик талаблари

55. Ишлаб чиқариш бинолари ва иншоотлари ҚМҚ 2.09.02-85 «Ишлаб чиқариш бинолари» талабларига мувофиқ бўлиши лозим.

56. Ёрдамчи бинолар ва хоналар ҚМҚ 2.09.04-98 «Ташкилотларнинг маъмурий ва майший бинолари» талабларига мувофиқ бўлиши лозим.

57. Ишлаб чиқариш ва ёрдамчи хоналарнинг (ҳарорати, нисбий намлиги, ҳавони ҳаракатланиш тезлиги ва бошқалар) микроиқлими ГОСТ 12.1.005-88 талабларига жавоб бериши керак.

58. Нам хоналарда ҳамда иссиқ ўтказувчи полларда (бетонли, фиштли, плитали ва бошқалар) мунтазам ишлашга мўлжалланган иш жойларида ёғоч тўшамалар ва панжаралар ётқизилган бўлиши керак.

59. Пол тўшамалари зарарли моддалар, ишлаб чиқаришдаги кирлар ва чанглардан энгил тозаланадиган бўлиши керак.

60. Бинога транспорт воситаларининг кириш жойлари дарвозалар ва сигнал асбоб-ускуналари билан таъминланган бўлиши лозим.

61. Дарвоза тавақалари ёпиқ ва очиқ ҳолатида махсус мосламалар мустаҳкам ўрнатилган бўлиши керак.

62. Транспорт воситаларининг бинога кириши учун дарвоза эни фойдаланилаётган транспорт воситалари эни миқдоридан ошиқ бўлиши керак.

63. Дарвозаларнинг баландлиги транспорт воситасининг баландлигидан камида 0,2 м дан ошиқ бўлиши керак.

64. Ташкилотларда бинолар ва иншоотлардан фойдаланиш ҳолатини мунтазам кузатиш ташкил этилган бўлиши керак.

65. Барча ишлаб чиқариш бинолари ва иншоотлари бир йилда икки мартадан (баҳор ва кузда) кам бўлмаган ҳолда ташкилот раҳбари томонидан тайинланган комиссия томонидан техник кўрикдан ўтказилиши лозим. Техник кўрик хулосалари уларда топилган нуқсонларни бартараф этиш бўйича тадбирлар ва муддати кўрсатилган далолатномалар орқали расмийлаштирилиши керак.

66. Ходимлар учун хавф туғдирувчи ҳалокат тусидаги бузилишлар тезда бартараф этилиши керак. Хавфли худудларда ишлаб чиқариш жараёнлари ҳалокат бартараф этилгунга қадар тўхтатиб турилиши лозим, шунингдек хизмат кўрсатувчи ходимлар хавфсиз жойга кўчирилиши керак.

67. Кириш ва чиқиш йўллари, коридор, тамбур, нарвонлар турли жисмлар ва асбоб-ускуналар билан тўсиб қўйилмаслиги лозим. Эвакуация чиқиш йўлларининг барча эшиклари бинодан чиқиш йўналиши бўйича очирилиши лозим.

68. Ташкилотнинг ишлаб чиқариш хоналари ва омборхоналар ёнғиндан хабар берувчи ва ёнғинларни бартараф этувчи автоматик қурилмалари билан жиҳозланган бўлиши лозим.

11-§. Шамоллатиш ва иситиш тизимига қўйиладиган талаблар

69. Шамоллатиш ва иситиш тизими ҚМҚ 2.04.05-97 «Иситиш, шамоллатиш ва кондиционерлаш» талабларига мувофиқ бўлиши лозим.

70. Оқимли шамоллатишларни ташқи ҳаво тизимидан олиш ердан камида 2 м баландликда бажарилиши лозим.

71. Ўтиш жойларида жойлашган иситиш жиҳозлари рухсат этилган ўтиш йўлакларининг энини камайтирмаслиги лозим.

72. Иш жойларида ҳаво ҳарорати енгил жисмоний ишда 21° С, ўртача оғир ишда 170° С ва оғир ишда 16° С дан паст бўлмаслиги керак.

73. Ходимларнинг исиниши учун хоналардаги ҳарорат 22° С дан кам бўлмаслиги керак.

74. Исиниш хоналаригача бўлган масофа биноларда жойлашган иш жойларидан 75 м дан, бино ташқарисидagi иш жойларидан эса 150 м дан кўп бўлмаслиги лозим.

12-§. Сув таъминоти ва канализация тизимига қўйиладиган талаблар

75. Сув билан таъминлаш ва канализация тизими ҚМҚ 2.04.01-98 «Биноларнинг ички сув қузури ва канализацияси» талабига мос келиши керак.

76. Ичимлик сувидан фойдаланиш учун сув қузурига уланган фавворачалар бўлиши керак. Сув қувурлари йўқ бўлганда бакларда қайнатилган сув бўлиши лозим.

77. Ичимлик сувининг ҳарорати 8° С дан 20° С гача бўлиши керак.

78. Ташкилот ҳудудидаги хожатхоналар иссиқ сув ва канализация тизимига уланган бўлиши лозим.

79. Ташкилотда канализация тизими йўқ бўлганда давлат санитария назорати органлари билан келишилган ҳолда ташкилотда ер қатламини ифлослантирмаган ҳолда душхоналардан ва юз-қўл ювгичлардан сув оқмайдиган қурилмали ахлат ўраларининг мавжуд бўлишига рухсат этилади.

13-§. Ёритишга қўйиладиган талаблар

80. Ишлаб чиқариш хоналарини табиий ва сунъий ёритиш ҚМҚ 2.01.05-98 «Табиий ва сунъий ёритиш» талабларига мос бўлиши лозим. Ёритиш воситалари тоза ва соз ҳолатда бўлиши керак.

81. Ёритиш воситалари тоза ва соз ҳолатда бўлиши керак. Ёруғлик тушувчи ойналарни йилида камида икки маротаба тозалаш лозим.

82. Ёруғлик тушадиган дераза ва эшикларни турли предметлар (ускуна, тайёр маҳсулот ва бошқалар) билан тўсиб қўйишга рухсат этилмайди.

83. Сунъий ёритиш умумий ва бирлашган (умумий маҳаллий билан биргаликда) тизим орқали амалга оширилади. Биргина маҳаллий ёритишни қўллаш тақиқланади.

84. Участка ва хоналарда портлаш бўйича хавфли газ ва чанглар концентрацияси йиғилиб қолиши эҳтимоли бўлса, электр ёритиш тизими портлашдан алоҳида бажарилиши керак.

85. Хавфлилик даражаси юқори бўлган хоналарда кучланиши 36 В дан юқори бўлмаган кўчма электр ёриткичлар ишлатилиши керак. Ускуналар ва иншоотлар (бункерлар, кудуқлар, буғлантириш камералари, туннеллар ва бошқалар)нинг ички сиртини ёритиш учун ишлатиладиган кўчма электр ёриткичларнинг кучланиши 12 В дан ошмаслиги керак.

86. Кўчириб юрилувчи ёриткичлар шишали химоя копоқлари ва металл тўр билан жиҳозланган бўлиши лозим. Ушбу ёриткичлар ва бошқа кўчириб юрилувчи аппаратлар учун мис толали эгилувчан кабель ва электр ўтказгичлар қўлланиши лозим.

87. Эвакуация йўлаклари ва зинапояларда авария ёриткичлари бўлиши лозим.

88. Авария ёриткичлари бошқа ёриткичлардан тури, ўлчамлари ва махсус туширилган белгилари билан ажралиб туриши ва вақти-вақти билан чангдан тозаланиб турилиши лозим.

89. Авария ёритиш тармоқларига электр энергия истеъмолчиларининг уланиши тақиқланади. Авария ёритилишларининг созлиги ҳар чорақда камида бир марта текширилиши лозим.

14-§. Маиший иморатларга қўйиладиган талаблар

90. Ташкилот маиший хоналар, овқатланиш хоналари, тиббий пунктлар билан жиҳозланган бўлиши керак.

91. Кийим алмаштириш хоналари, душхоналарнинг ўлчамлари, душ сеткалари, оёқ ванналари, бет-қўл ювгичлари, истеъмол сув таъминоти қурилмалари, ҳожатхоналар ва шу каби қурилмаларнинг сони, сменадаги энг кўп ходимлар сони ҳисобга олинган ҳолда белгиланиши лозим.

92. Душхоналар ва ҳожатхоналардаги тарновлар, каналлар, траплар, писсуарлар ва унитазлар мунтазам равишда тозаланиши, ювилиши ва дезинфекция қилиниши лозим.

15-§. Атроф табиий муҳитни муҳофаза қилишга бўлган талаблар

93. Ташкилот атроф муҳитнинг (ҳаво, тупрок, сув ҳавзалари) ифлосланишига ва зарарли омилларнинг тегишли нормалардан ортиқ даражада тарқалишига олиб келмаслиги лозим.

94. Ташкилотларда ишлаб чиқариш жараёнларини амалга оширишда атроф муҳитни чиқиндилар (оқова сувлар, шамоллатиш тизими чиқиндилари ва бошқалар) билан ифлосланиши эҳтимолини истисно этадиган шароитлар таъминланиши лозим.

95. Ташкилотларда чиқиндиларни йиғиш учун атрофи ўралган махсус

жой ажратилиши ва контейнерлар билан таъминланиши, контейнерлар чиқиндилардан бўшатиладиган сўнг хлорли оҳак эритмаси билан дезинфекция қилиниши ва ювилиши керак.

16-§. Меҳнат ва дам олишга қўйиладиган талаблар

96. Ходимларнинг иш вақти, шу жумладан қисқартирилган иш вақти, дам олиш ва танаффуслар вақти ташкилотлар томонидан қонун ҳужжатларига мувофиқ белгиланади.

III боб. Шаҳар электр транспортида бажариладиган ишларга (технологик жараёнлар) бўлган хавфсизлик талаблари

1-§. Умумий талаблар

97. Ишлаб чиқариш технологик жараёнлари ГОСТ 12.3.002-75 «Ишлаб чиқариш жараёнлари. Умумий хавфсизлик талаблари»га мувофиқ бўлиши лозим.

98. Ишлаб чиқариш жараёнларининг хавфсизлиги қўйидаги талабларни амалга ошириш орқали таъминланади:

ишлаб чиқариш ускуналарига хизмат кўрсатиш тартибидаги технологик жараёнларни (иш турларини), иш усуллари ва режимларини қўллаш;

хавфли ва зарарли ишлаб чиқариш омилларининг тарқалишини чекловчи воситаларни қўллаш;

Ишлаб чиқариш жараёнлари атроф муҳитнинг (хаво, тупроқ, сув хавзалари) ифлосланишига ва зарарли омилларининг тегишли меъёрларидан ортиқ даражада тарқалишига олиб келмаслиги шарт.

99. Технологик жараёнларни амалга оширишда иш бажарадиган дастгоҳ ва механизмлар кетма-кетлиги блокировка тизими билан таъминланган бўлиши зарур. Авария ҳолатида бирор бир механизм тўхтаб қолса, барча дастгоҳ ва механизмларни тўхташи назарда тутилган бўлиши керак.

100. Ускуна ва автоматлаштирилган тармоқларда улар ишга туширилганлигини билдирувчи овозли ва ёруғлик сигналлари бўлиши керак. Сигнал элементлари (электр қўнғирок, ўчиб-ёнувчи лампа) механик бузилишлардан ҳимояланган бўлиб, хизмат кўрсатувчи ходимлар эшитиладиган даражада бўлиши керак.

Линияни тўхтатгандан сўнг овозли ва ёруғлик сигнали бермасдан, уни ишга тушириш тақиқланади.

101. Ишлаб чиқариш технологик жараёнлари соз асбоб-ускуналар ва назорат-ўлчаш асбоблари, ҳимоя тўсиқлари, блокировкалар ҳамда ишга туширувчи аппаратлари мавжуд бўлган тақдирда амалга оширилиши лозим.

2-§. Ёнғин ва портлашга қўйиладиган хавфсизлик талаблари

102. Ишлаб чиқариш жараёнлари ёнғин ва портлаш хавфсизлиги, уларни режалаштиришда, ташкиллаштиришда ва олиб боришда ГОСТ 12.1.004-91 «Ёнғин хавфсизлиги. Умумий талаблари» ва ГОСТ 12.1.010-90 «Портлаш хавфи. Умумий талаблари»га ва ушбу Қоидаларга мувофиқ таъминланиши лозим.

103. Ишлаб чиқаришда синалмаган ёнғин ва портлаш хавфи мавжуд ҳамда токсик хусусиятларга эга бўлган моддалар ва материалларни қўллаш тақиқланади.

104. Ишлаб чиқариш бинолари ва хоналарининг портлаш жиҳатдан хавфлилик тоифалари лойиҳа ташкилоти томонидан ТЛТМ 24-86 «Технологик лойиҳалаштириш тармоқ меъёрлари»га мувофиқ ҳар ҳолат учун алоҳида аниқланиши лозим.

105. Ишлаб чиқариш жараёнларини амалга оширишда ёнғинлар, портлашлар, авариялар, захарланишлар содир бўлиши ҳамда атроф муҳит унинг чиқиндилари (оқова сувлари, шамоллатиш чиқиндилари ва бошқалар) билан ифлосланиши эҳтимолини истисно этадиган шароитлар таъминланиши лозим.

106. Ишлаб чиқариш бинолари ва хоналари дастлабки ёнғинни ўчириш воситалари билан таъминланган бўлиши шарт.

107. Шамоллатиш тизими ёнғиндан дарак берувчи сигнализация билан бирлаштирилган бўлиши керак.

108. Бино ва ёнғин сув манбаи йўлаклари ҳамда ёнғинни ўчириш воситаларига борадиган йўлақлар доимо бўш бўлиши керак.

109. Портлашнинг олдини олиш учун машина ва агрегатларининг ишқаланувчи қисмларини қизиб кетишига йўл қўймаслик лозим.

110. Аралашганда портловчи модда ҳосил қилиши лозим бўлган газларни умумий коллекторга чиқариш тақиқланади.

111. Ишлаб чиқариш бинолари ва хоналари учун ҳудудий ёнғин хавфсизлиги хизмати билан келишилган ёнғин хавфсизлиги бўйича йўриқнома ишлаб чиқилиши ва кўринадиган жойга осиб қўйилиши лозим.

112. Ходимлар билан ёнғин хавфсизлиги бўйича машғулотлар ўтказилиши ва ёнғиннинг олдини олиш бўйича йўл-йўриқлар берилиши керак.

113. Ишлаб чиқариш биноларининг барча хоналари, ишлаб чиқариш, омборхона ва ёрдамчи биноларнинг кўринарли жойларида ёнғин хавфсизлиги хизматининг телефон рақамлари ёзилган эслатма ёзувлари бўлиши керак.

114. Архив, омборхона ва ҳаво алмаштириш ускуналари ўрнатилган хоналарининг эшиклари ёнғинга чидамли қилиб ишланган бўлиши керак.

115. Ташкилот биноларининг ҳар бир қаватида ёнғин содир бўлганида ходимларни ва моддий бойликларни қутқариш чизмаси ўрнатилиши шарт. Чизмада хоналар, йўлақлар, бирламчи ёнғин ўчириш воситалари, телефон жойлашуви, ходимларнинг фавқулодда ҳолатда захира чиқиш йўлларида ҳаракат қилиш йўналишлари кўрсатилиши лозим.

116. Бино ва иншоотларда қуйидагилар тақиқланади:

ертўлада ёнувчи суюқликлар, газ сиғимлари, портлаш хавфи бўлган молларни сақлаш;

чордоқларда, техник қаватларда, венткамералар ва бошқа техник хоналарда асбоб-ускуналарни сақлаш;

захира чиқиш йўллари деворларига, шифт ва полларига енгил ёнувчи материаллар билан ишлов бериш, бўяш, шунингдек зинапоялар ва улар олдидаги хоналарга ёнувчи қурилиш материалларидан ишлов бериш, ёғоч панеллар билан безаш, турли қўшимча хизмат хоналарини қуриш;

хоналардаги электр иситкич асбоблар, компьютер ва ёрдамчи асбоб-ускуналарни электр тармоғига уланган ҳолда қолдириш;

электр асбоб-ускуналар ва жиҳозлардан фойдаланишдан аввал уларни ишлаб чиқарган ташкилот томонидан берилган тавсия ва йўриқномада келтирилган фойдаланиш қоидалари билан танишиб чиқмасдан ишлатиш.

117. Ёнғин ўчириш воситаларидан хўжалик ишларини бажариш мақсадларида фойдаланиш тақиқланади.

118. Ташкилот бино ва иншоотларида ўрнатилган ички ёнғин ўчириш жўмраклари сув тармоғига уланган бўлиб, улар ёнғин ўчириш енг ва дастаклар махсус ёнғин қутилари ичида жойлаштирилиши керак. Енг ва дастаклар ёнғин ўчириш ички жўмрагига улаб қўйилган бўлиши керак.

119. Ёнғинга қарши сув ҳавзалари доимо соз ҳолатда бўлиши, ичидаги сув ҳажми ёнғинни ўчириш учун етарли бўлиши керак. Сув ҳавзаларининг ишга яроқлилиги йилига камида икки мартаба, баҳор ва куз мавсумларида текширилиши лозим.

3-§. Электр қурилмаларига қўйиладиган хавфсизлик талаблари

120. Ташкилотларда электр қурилмаларини ўрнатиш ва улардан фойдаланишда Истеъмолчиларнинг электр қурилмаларидан техник фойдаланиш қоидалари (рўйхат рақами 1383, 2004 йил 9 июль) (Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2004 й., 27-сон, 317-модда) ҳамда Истеъмолчиларнинг электр қурилмаларидан фойдаланишда техника хавфсизлиги қоидалари (рўйхат рақами 1400, 2004 йил 20 август) (Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2004 й., 33-сон, 379-модда) ва мазкур Қоидалар талабларига риоя қилиниши керак.

121. Электр энергиясидан фойдаланишда ташкилот раҳбарининг буйруғи билан муҳандис-техник ходимлардан электр хўжалиги учун жавобгар ходим тайинланган бўлиши ва бу ходим электр хавфсизлиги бўйича тегишли малака гуруҳига эга бўлиши шарт.

122. Кучланиши 1000 В ва ундан юқори бўлган электр ускуналарга хизмат кўрсатишда электр хўжалиги учун масъул ходим электр хавфсизлиги бўйича V малака гуруҳига ва кучланиши 1000 В гача бўлган электр ускуналарга хизмат кўрсатишда IV малака гуруҳига эга бўлиш талаб этилади.

Масъул ходим даврий равишда ва ўрнатилган тартибда электр хавфсизлиги бўйича ташкилотда тузилган комиссияда билим синовидан ўтиши шарт.

123. Электр ток ўтказувчи қисмлар, тақсимловчи қурилмалар, аппаратлар ва ўлчаш асбоблари, шунингдек турли сақловчи қурилмалар, рубильниклар ва бошқа ишга туширувчи аппаратлар ва мосламалар фақат ёнмайдиган асосларда монтаж қилиниши лозим.

124. Юқори намлик ва иссиқлик ажралиб чиқувчи хоналарда электр ёриткичлар намликдан, электр двигателлари эса суюқлик сачрашидан ҳимояланган бўлиши шарт.

125. Тақсимловчи қурилмалар изоляциясининг қаршилиги ва чидамлилиги текшириб турилиши лозим.

126. Ишлаб чиқариш бинолари ва маиший хоналарда қўлланувчи люминесцент ёриткичлар ёпиқ ҳолда, намлик ва чанг ўтказмайдиган махсус арматурада бажарилиши лозим.

127. Кўчириб юрилувчи ёриткичлар шишали ҳимоя қалпоқлари ва металл тўр билан жиҳозланган бўлиши лозим. Ушбу ёриткичлар ва бошқа кўчириб юрилувчи аппаратлар учун мис толали эгилувчан кабель ва электр ўтказгичлар қўлланилиши лозим.

128. Кабеллар ва электр ўтказгичларнинг изоляцияси, ташқи бирикмалар, электр токдан ҳимояловчи ерга уланган симлар, электр двигателларнинг ишлаш режими кўриқдан ўтказилиши ва асбоблар билан ўлчаш орқали текширилиб турилиши лозим.

129. Ток узатилмагани сабабли ускуна тўхтатилган ҳолларда электр двигателлар ўчирилиши керак.

130. Электр аппаратлари ва агрегатларининг нолга ва ерга улаш симларининг бутунлиги камида 6 ойда бир марта текширилиши лозим. Текшириш натижалари далолатнома билан расмийлаштирилади.

131. Кам қувватли электр лампалари ва асбобларини каттароқ қувватлиларига алмаштириш тармоқ учун йўл қўйилувчи юкланишни ҳисобга олган ҳолда электр хўжалиги учун масъул ходимнинг рухсати билан амалга оширилиши лозим.

132. Битта электр штепселига бир нечта истеъмолчиларни улаш тақиқланади.

133. Чангларнинг статик электр разрядларидан алангаланиб кетмаслиги учун машиналарнинг ғилофлари, унинг асосий валлари ва ҳаво қувурлари ерга уланган бўлиши лозим.

134. Ҳаво қувурларининг филтрлари майда катакли металл тўрлар билан ўралган ва тўр ерга уланган бўлиши лозим.

135. Ташкилотнинг барча турдаги бино ва иншоотлари яшин қайтаргичлар ўрнатилган ҳолда тўғридан-тўғри яшин уришидан ҳимояланган бўлиши лозим. Яшин қайтаргичлар ҳар йили баҳорда текширилиб турилиши ва носозликлари бартараф этилиши лозим.

136. Момақалдиروқ вақтида электр ўлчашларни амалга ошириш тақиқланади.

4-§. Трамвай деполарининг худудига қўйиладиган хавфсизлик талаблари

137. Трамвай депосининг худуди трамвай излари, ишлаб чиқариш цехлари ва бошқа иншоотларни сиғдирадиган майдонга эга бўлиши керак.

138. Трамвай излари пиёдалар ва транспорт ўтадиган жойларда йўл қопламаси билан баробар бўлиши керак.

139. Трамвай депосининг худудида қазиладиган барча хандак ва қудуқларга тўсиқлар қўйилиши керак. Хандаклар устидан ўтиш жойларида тутқичли кўприкчалар қўйилган бўлиши керак.

140. Трамвай вагонлари (поездлар) орасидаги масофа очиқ майдонларда 1,5 м дан кам бўлмаслиги керак.

5-§. Трамвай депосида ишлаб чиқариш биноларига қўйиладиган хавфсизлик талаблари

141. Янги қурилган ёки реконструкция қилинган трамвай депосининг кириб чиқиш дарвозалари ички ва ташқи томондан ёритиладиган ҳамда дарвоза очилганда ва ёпилганда автоматик ёнадиган овозли сигнализация билан жиҳозланган бўлиши лозим.

142. Трамвай вагонларини кўрикдан ўтказиш хандакларининг кенглиги 1,35 м дан кам бўлмаслиги ва чуқурлиги рельсдан ўлчанганда хандак полигача 1,4 м дан кам бўлмаслиги керак. Кўрикдан ўтказиш хандагининг полиқувурларга сув оқиб чиқиши учун қия бўлиши керак.

Кўрикдан ўтказиш хандакларининг деворларига керамик плиткалар ёпиштирилган бўлиши ёки бўялиши лозим. Кўрикдан ўтказиш хандакларида бошқа асбоб-ускуналар билан бирга қуйидаги мосламалар ҳам мавжуд бўлиши лозим:

маҳаллий стационар ёритиш;

паст вольтли (переноска) кўчма ёритиш;

тушиш-чиқиш учун доимий турадиган нарвон;

буғ ёки сув воситасида иситиш;

хандак узунасига ҳар 3,5 — 4,0 м да кенглиги 0,8 м дан кам бўлмаган, ўтиш кўприкчалари бўлиши.

143. Трамвай депоси ишлаб чиқариш биноларининг поли текис, ювиш ва тозалашга қулай, сув кетиши осон ва сирпанмайдиган бўлиши керак.

144. Трамвай вагонлари кўрикдан ўтказиладиган ва таъмирланадиган хандаклар устидаги уланиш тармоғида электр қуввати мавжудлигини билдирадиган нурли ҳамда овозли огоҳлантириш сигнализацияси билан жиҳозланган бўлиши лозим.

145. Кўрикдан ўтказиш хандаклари уланиш тармоғидаги электр қувватининг олиб ташланиши ёки уланиши ушбу ишларга раҳбарлик қиладиган уста томонидан амалга оширилади.

146. Трамвай вагонларини ювишда ишлатилган сувни йиғадиган тиндириш мосламаси бўлган майдонча билан жиҳозланган бўлиши керак. Уланиш

тармоғидаги электр қувватининг ўчиргичи трамвай вағони ювиладиган жойдан олдинда жойлашган ва қўлда бошқариладиган бўлиши керак.

147. Трамвай вағонлари томидаги асбоб-ускуналарни кўрикдан ўтказиш учун баландлиги 1,0 м дан кам бўлмаган панжарали махсус минора (вишка)-си бўлиши керак.

148. Махсус миноранинг пастки қисми 0,18 — 0,20 м дан кам бўлмаган тахталардан ясалди. Минора панжараси билан вагон томининг орасидаги бўшлиқ 0,20 м дан ошмаслиги керак.

149. Трамвай депоси биноларининг дарвозалари уларни зич ёпилган ёки тўлиқ очик ҳолда тутиб турадиган механик қурилма ёки тиргакка эга бўлиши керак.

150. Трамвай депосининг ишлаб чиқариш биноларидаги ўтиш жойлари асосий ёритиш воситаси ўчганда автоматик равишда уланадиган аварияли ёритиш тизими билан жиҳозланган бўлиши керак.

6-§. Трамвай вағонлари ва таъмирлаш устахоналарига қўйиладиган хавфсизлик талаблари

151. Трамвай вағони дафтарида йўналишга чиқишдан олдин устанинг имзоси бўлмаса, нозим (диспетчер) ёки унинг ўрнидаги шахс томонидан имзоланмаган йўл варақаси бўлмаса трамвай вағони деподан чиқарилмайди.

152. Трамвай вағонининг дераза ойналари вибрацияга йўл қўймайдиган, кузов ичига чанг ва сув ўтказмайдиган зичлагичлар ўрнатилган ҳамда қўл билан осон очиб-ёпиладиган бўлиши керак.

153. Трамвай вағони ҳайдовчи кабинасининг ойналари йўлнинг аниқ кўринишини таъминлаши ва кўришни бузиб кўрсатмаслиги керак. Тўлқинли, тирналган ва дарс кетган ойналарнинг қўлланилиши ман қилинади.

154. Трамвай вағони олд ойналари ойна тозалагичлар билан жиҳозланган бўлиши керак.

155. Трамвай вағони ҳайдовчи кабинаси олд ойналарнинг тепасига ҳайдовчини куёш нуридан ҳимоялайдиган соябонлар ўрнатилган бўлиши керак.

156. Ҳайдовчи кабинаси салондан ажратиб турадиган анжомлар билан тўсилиши лозим.

157. Трамвай вағони ҳайдовчисининг ўриндиғи қўйидаги талабларга жавоб бериши керак:

горизонтал ва вертикал йўналишда ҳамда суянғични энгашиш бурчаги бўйича мослаштириш имкониятига эга бўлиши;

ҳаво ўтказадиган матодан тикилган юмшоқ ёстикча ва суянчик бўлиши.

158. Трамвай вағонини бошқариш контроллерининг жилди изоляцияланган бўлиши керак.

159. Трамвай вағонини бошқариш педали ҳайдовчи оёғи сирғанмайдиган кавариқ қовурғали бўлиши керак.

160. Трамвай вағони ҳайдовчи кабинасида бошқаришнинг амперметр, монометр ва бошқа ўлчов асбоблари вагон кетаётган вақтда ёритилган бўлиши лозим.

161. Трамвай вағонида ҳайдовчи кабинаси ва салонида бошқариладиган иситиш тизими бўлиши лозим. Ҳайдовчи кабинасининг олд ва ён томон деворлари ташқарида ҳаво ҳарорати — 20° С бўлганда ҳам, меъёрдаги исикликни таъминлайдиган иситиш воситасига эга бўлиши керак.

162. Трамвай вағони ҳайдовчи кабинасида углекислотали ёки куқунли ўт ўчиргич ва асбоблар қўйиладиган қути ҳамда ҳайдовчи кийимини осадиган илгичлар бўлиши керак.

163. Йўловчиларни бекатларда тушириш ва чиқаришни ҳамда кўча транспортларини кузатиш учун трамвай вағони ҳайдовчи кабинасининг ҳар икки ташқи томонида орқа томонни кўриш (ўнг ва чап) кўзгулари бўлиши керак. Ҳайдовчи кабинасида ўтириб, гавда ҳолатини ўзгартирмасдан йўловчилар чиқиши ва тушишини ҳамда транспортлар ҳаракатини кузатиш имкониятига эга бўлиши керак.

164. Трамвай вағони томига чиқиш учун нарвон ўрнатилган бўлиши лозим.

165. Трамвай вағонининг томида қабарикли резина бўлиши лозим.

166. Барча трамвай вағонлари (қор тозалайдиганларидан ташқари) вағон остига ортиқча буюмлар тушишига йўл қўймайдиган олдтўсиқ мосламаси билан жиҳозланган бўлиши керак.

167. Икки вағонли трамвайлар вағони орасига икки томонидан вағонлар аро тўсиқлар ўрнатилган бўлиши лозим.

168. Трамвай вағонида ўт ўчиргич ва тиббиёт қутичаси бўлиши ҳамда трамвай салони қўйидаги талабларга жавоб бериши керак:

трамвай салони 100 люксдан кам бўлмаган ёритиш даражасига эга бўлиши;

пол қабарикли ва емирилишга чидамли бўлиши;

люкларнинг қопқоғи зич ёпилиши;

зиналарда сирпанмайдиган қабарикли резина тўшалиши;

аккумулятор батареясида тортилган авария ёритиш тизими бўлиши;

йўловчилар тушиш-чиқишда фойдаланадиган тутқичлари, зинапоялари ва кузов электр изоляцияси билан химояланиши;

трамвай вағони эшиклари зиналарни ва кириш тутқичларини тўлиқ беркитиши.

169. Йўловчи ва юк ташиш ҳамда махсус трамвай вағонлари бир-бирига боғлиқ бўлмаган равишда ҳаракатга келадиган, техник тасарруф этиш қоидалари бўйича техник шартларда белгиланган ҳар бири тўлиқ тўхтатишни таъминлайдиган икки турдаги тормозга эга бўлиши керак.

170. Вағонларни автоматик тормозлаш мосламаси билан жиҳозланган трамвай вағонлари уланиш асбоблари узилганда икки учиди пружина бўлган захира занжирларига эга бўлиши керак.

171. Трамвай вағонлари ҳар икки рельсга қум сепадиган қумдонлар билан жиҳозланган ва доим соз ҳолда бўлиши лозим.

172. Тўхтатиб қўйиш тормозининг ўз-ўзидан ишлаб кетишига йўл қўймайдиган қулфланадиган мосламаси бўлиши лозим.

173. Барча бошқариш электр тизими ёритиш, иситиш, аккумулятор батареяси симлари белгиланган меъёрларга мувофиқ бўлиши керак.

174. Симлар ва электр аппаратлари изоляцияси режали таъмирлаш вақтида техник шартларга мувофиқ синовдан ўтказилиши лозим.

175. Электр сақлагичлар (предохранитель) қайси ток тизимига тегишли эканлиги аниқ белгиланиши лозим. Бошқа турдаги электр сақлагичлар ишлатилишига йўл қўйилмайди.

176. Автоматик ўчиргичлар ҳайдовчи кабинасида ўрнатилиши лозим. Автоматик ўчиргич корпусида «Ёқилган» ва «Ўчирилган» ёзувлари бўлиши лозим.

177. Паст вольтли электр токи симлари юқори вольтли симлардан яхшилаб изоляция қилиниши керак.

178. Трамвай вагонлари бурилиш кўрсаткичлари билан жиҳозланган бўлиши керак.

179. Трамвай вагонларида ерга туташтиргич ҳимоя воситаси бўлиши лозим.

180. Ток ўтказувчи асбоблар, қотириладиган болтлар вагон ичига туртиб чиқмаслиги ёки металл деталларга уланмаслиги керак. Туташтиргичлар мустаҳкамлиги ва созлиги ҳар доим таъмирлашлар вақтида текширилиши лозим.

181. Яшин қайтаргич фақат трамвай вагонининг томига ўрнатилади ва вагоннинг металл қисмларидан изоляция қилиниши лозим.

182. Трамвай вагонининг пантографи туширилган вақтда маҳкам ушлаб турадиган мослама бўлиши керак.

7-§. Трамвай йўл ишларига қўйиладиган хавфсизлик талаблари

183. Ишларнинг ҳажми ва давомийлигидан қатъи назар, иш жойлар тўсиб қўйилиши лозим.

184. Ёритиш воситасининг уланишидан олдин қармоқ (удочка) ёки ёриткичлар ерга улангандан кейин электр токига уланиши керак.

185. Ёритиш воситасини ўчиришда электр токидан ўчирилгандан кейин қармоқ ердан ажратилади. Мазкур ишни бажаришда резинали диэлектрик қўлқоп ва калиш кийган ҳолда электр хавфсизлиги бўйича тегишли малака гуруҳига эга бўлган бригада бошлиғи амалга оширади.

8-§. Трамвай йўлларида ер ишларини бажаришда қўйиладиган хавфсизлик талаблари

186. Ишларнинг бажарилишига масъул бўлган раҳбар ер ишлари бошланишидан камида бир сутка олдин ер иншоотларига эга бўлган ташкилот вакиллари билан бирга уларга тегишли бўлган иншоотларнинг тўлиқ сақланиши чораларини кўриши ва ходимларнинг хавфсизлигини таъминлаши керак.

187. Ковлаш жараёнида электр кабелларининг жойи аниқланиши, ка-

бель очилгандан кейин юқори кучланишдаги токнинг хавфли эканлиги тўғрисида огоҳлантирувчи ёзув қўйилиши лозим.

188. Ер ости иншоотлари жойлашган ерларда тупроқни экскаватор, бульдозер ва бошқа механизмларда ковлаш тақиқланади. Фақат белкуракда амалга оширилади.

189. Ковлаш ишлари эҳтиёткорлик билан, кескин зарб бермасдан, йўл устаси раҳбарлигида амалга оширилади. Ковланаётган жойларда кабель ёки газ қувири ўтган бўлса электр ва газ хўжалиги вакиллари иштироки зарур.

190. Ер ковлаш вақтида очилиб қолган кабеллар 1,5 м дан ортиқ бўлса у хандак (траншея) ичида ёғоч тиргакда боғлаб қўйилиши лозим.

191. Ишчи чизмаларда кўрсатилмаган ер ости иншоотлари чиқиб қолса, ушбу иншоотлар ёки ашёлар хусусияти аниқлангунча ковлаш ишлари дарҳол тўхтатилади.

192. Қумлик ва бўш тупроқ жойларда 1 м гача ҳамда зич тупроқли жойларда 2 м гача қазиш ишлари амалга оширилади.

193. Ходимлар хандак (траншея) ва котлованга ўтишлари учун туткичли нарвонлар бўлиши керак.

194. Хандак (траншея) ёки котловандан чиқарилган тупроқ қазилган жойдан 0,5 м дан кам бўлмаган жойда туриши ва қазилган жойлар атрофида тош ва бошқа буюмлар бўлмаслиги керак.

195. Қазилган жойлар яқинига қурилиш машиналари, автомобиллар, рельслар, устунлар ва тиргаклар қўйиш тақиқланади.

196. Ер қазиш вақтида газ ҳиди борлиги маълум бўлса, қазиш ишлари дарҳол тўхтатилади.

197. Шаҳар электр транспорти уланиш тармоғи ва бошқа электр симлари остидаги ишлар масъул шахс раҳбарлигида амалга оширилади ва симлар билан чўмични кўтариш оралиғи 1 м дан кам бўлмаслиги керак.

9-§. Трамвай вагонларини ювишга бўлган хавфсизлик талаблари

198. Трамвай вагонларини ювишда ювиш машинасини бошқаришни ва ишлашини биладиган ходимларга рухсат берилади.

199. Ювиш машинаси машинанинг ишга туширилишидан олдин сигнал берадиган мослама билан жиҳозланган бўлиши лозим.

200. Машинани ишга туширишдан олдин синов тарикасида бир марта ёқиб ўчирилади ва машина соз бўлса, ишга туширилади.

201. Трамвай вагонининг эшиклари ва деразалари зич ёпилган бўлиши, орқани кўриш кўзгулари олиниши ва ток қабул қилгичнинг арқони томда маҳкамлаб қўйилиши керак.

202. Трамвай вағони ювиш машинасидан ўтказилаётганда манёврнинг биринчи ҳолатида, 3 км/с тезликда юриши керак.

203. Ишлаётган ювиш машинаси ёнида, уни бошқарадиган ходимдан ташқари бошқа шахслар бўлмаслиги лозим.

204. Ювиш машинаси ишлаётганда бегона шовқин пайдо бўлса, ювиш машинаси дарҳол тўхтатилади ва носозлик бартараф қилинмагунча машина ишлатилмайди.

IV боб. Ишлаб чиқариш асбоб-ускуналарига бўлган хавфсизлик талаблари

1-§. Чилангарлик (слесарь) қўл асбобларига бўлган хавфсизлик талаблари

205. Трамвай деполари ва таъмирлаш устахоналарида ишлайдиган ҳар бир ходим, ўзининг бажарадиган вазифасига кўра, соз асбоб-ускуналар билан таъминланиши ва ундан фойдаланиш бўйича йўриқномадан ўтган бўлиши керак.

206. Чилангарлик болғачаси қуйидаги талабларга жавоб бериши керак:

зарб берадиган қисми дарз кетмаган ва синмаган бўлиши;

қуруқ қаттиқ ёғочдан ясалган дастак, текис рандаланган, қотирилган жойидан учигача бироз қалинлашган ва темир пона билан маҳкамланган бўлиши.

207. Дарз кетган дастакли ёки дастаксиз эговлар билан ишлаш тақиқланади. Дастаклар эговларнинг катталигига мос бўлиши ва унинг учига зич маҳкамланган бўлиши керак.

208. Қисқичларнинг (тиски) сиқиладиган қисмидаги лаблари едирилмаган бўлиши ҳамда ҳаракатдаги лаблари ҳаракатланмайдиган лабларга нисбатан қарама-қарши ҳаракатланиши ва детални маҳкам сиқиши керак.

209. Гайка калитлари уларнинг катталигига қараб танланади. Бирор нарсани калитга уриш, тикиб узайтириш, бошқа бир калитни қўшиш, гайка билан калит лаблари орасига тикин тикиш тақиқланади.

2-§. Вагон тагида ва таъмирлаш хандакларида ишлаш жараёнида қўл ва ҳаракатланадиган кўтаргичларга бўлган хавфсизлик талаблари

210. Иш бошланишидан олдин бригадир кўтаргичнинг барча механизмларини текшириб чиқиши лозим.

211. Кўтаргичлар қуйидаги талабларга жавоб бериши керак:

юргизиш қисмлари (ғилдирак ва роликлар, станина ва рельс изи) соз ҳолда бўлиши ва кўтаргич тележкаси рельсда текис ҳаракатланиши;

кўтаргичнинг кўтариш винти қийшаймаган, гайка ва винт резьбалари едирилмаган, кўтаргич столи силтанмаслиги ва соз ишлаши;

ҳаракатланадиган кўтаргичнинг столи унга туширилган электродвигатель ёки бошқа агрегатнинг силжиши, сирпаниб кетишини олдини оладиган махсус ускунага эга бўлиши.

3-§. Баландликда ишлаганда хавфсизлик талаблари

212. Ер юзидан 5 м баландликда бажариладиган барча ишлар баландликда бажариладиган ишлар ҳисобланади.

213. Уланиш тармоғида автоминора (автовишка), рельсли (трамвай) миноралари ёрдамида бажариладиган ишлар камида 2 та ходим (ҳайдовчидан ташқари) томонидан бажарилади.

214. Ишга чиқишдан олдин автоминора ва трамвай минораларининг кўтариш ва тормоз механизмлари ҳайдовчи томонидан текширилиши лозим.

215. Автоминора ва трамвай минораларининг майдончасида хизмат кўрсатувчи ходимлар билан 5 км/с тезликдан оширмасдан ҳаракатланиши лозим. 5 м баландликка кўтарилган майдонча билан ҳаракатланиш тақиқланади.

216. Автоминора майдончасида ишлаётганда ён тутқичлари кўтарилган бўлиши керак.

4-§. Трамвай вагонларининг механик асбоб-ускуналарини таъмирлашга бўлган хавфсизлик талаблари

217. Тележкалар рамасининг филдирак жуфтлигидан ажратиб олинганда ва рамасини филдиракларга улаётганда қуйидаги эҳтиёт чоралари кўрилиши керак:

кўтарилаётган ёки туширилаётган тележка рамасининг горизонтал ҳолати сақланиши ва камида тўрт томондан занжир билан боғланиши ва бунда занжирлар тележка рамасида сирғалиб кетмаслиги, тенг тортилиши, кўтарилаётганда ёки туширилаётганда рама текс ҳолатини сақлаши (тебранмаслиги);

рамани бир томондан кўтарганда рама занжирлар билан мустаҳкам боғланиши ва қарама-қарши томони камида иккита тиргакка бир вақтда бир хил тушиши.

218. Таъмирлаш учун ечиб олинган тележка рамаси мустаҳкам паст тумбалар устига қўйилади ёки махсус ҳаракатланадиган (монтаж) тележкага асосий тўртта нуқтага мустаҳкам ўрнатилади. Раманинг сирғалмаслиги учун тагликлар ёғочдан бўлиши лозим.

219. Тележкада рессорларни ва тормоз қисмларини йиғаетганда тешиклар тўғри келишини бармоқлар билан текшириш тақиқланади.

220. Филдирак жуфтликларини айлантираётганда қўлни кесмаслик учун, қўлга қўлқоп кийилади. Филдирак жуфтликларининг рельсдан чиқиб кетмаслиги ва хандакка тушиб кетмаслиги учун эҳтиёткорлик билан амалга оширилади.

221. Кузов олди ёки ён қопламасини текислаётган ходимлар ҳимоя кўзойнагини тақиши лозим.

222. Парчин (заклепка), винтларни кесаётганда эҳтиёт бўлиши керак.

223. Трамвай вағони томида ишлаётганда томнинг думалоқ қирраларига асбоблар ёки қисмлар қўйилиши тақиқланади.

224. Томнинг қирраларида ишлаётганда бир нечта таянч дастаклари бўлган нарвондан фойдаланилади.

225. Оғир нарсаларни томга чиқариш ёки томдан тушириш ишлари юк кўтариш механизмлари ёки мосламалар ёрдамида амалга оширилади.

226. Трамвай вағони кузови ичида ишлаётганда очиқ люкларга тушиб кетмаслик учун эҳтиёт чоралари кўриш лозим. Бирор-бир нарсани люк орқали ханддакка ташлаш тақиқланади.

227. Ташқи ўқ буксаси сирғалувчи подшипниги алмаштирилаётганда, кўл билан сийпалаб текширилиши тақиқланади.

228. Уланиш (сцепление) асбоби буфер хомутидан пружинанинг ташқарига отилиб кетишининг олдини олиш учун, махсус мослама ёрдамида чиқарилади.

229. Носоз трамвай вағонларини ҳаракатга келтириш фақат қаттиқ шатаклар орқали амалга оширилади.

230. Тормозлар ёки бошқа пневматик мосламалар синовдан ўтказилганда «Эҳтиёт бўлинг, ҳаво юбораман!» деб огоҳлантирилиши лозим.

231. Зичланган ҳаво босими остидаги уланиш шланги ва бошқа мосламаларнинг ажратилиши тақиқланади, зичланган ҳаво олдиндан вентиль ва кран орқали чиқариб юборилиши лозим.

232. Тормоз цилиндрлари таъмирланаётганда, уларнинг пружинаси цилиндрдан махсус мосламалар ёрдамида чиқариб олиниши лозим.

V боб. Таъмирлаш ишларини амалга оширишга бўлган хавфсизлик талаблари

1-§. Умумий талаблар

233. Ташкилотнинг таъмирлаш хизмати ускуналарнинг меҳнат хавфсизлиги стандартлари, уларнинг техник паспортлари, техник йўриқномалари ва ишлаб чиқарувчи заводнинг бошқа ҳужжатларининг талабларига мослигини таъминлаши керак.

234. Кўриқдан ўтказиш хандакларида ишлайдиган барча ходимларида ҳимоя каскалари бўлиши керак.

235. Ускуналарни зарур техник ҳолатда тутиб туриш учун ташкилотда унга хизмат кўрсатишни яхшилаш, режавий-олдини олувчи таъмирлашни қатъий бажарилиши ва таъмирлаш ишларининг сифатини яхшилаш бўйича чоралар кўрилиши керак.

236. Асосий ускуналарни капитал ва жорий таъмирлаш, ишлаб чиқилган ва тасдиқланган ишларни ташкил этиш лойиҳасига мувофиқ амалга оширилиши керак.

237. Барча ҳолларда таъмирлаш ишларининг бажарилиш тартиби ва усуллари бош муҳандис ёки унинг ўринбосари билан келишилиши керак.

238. Таъмирлаш ишлари бажариладиган ҳудуд тўсилган ҳолатда бўлиши ва у ерда хавфсизлик плакати ва белгилари ўрнатилган бўлиши керак.

239. Таъмирлаш ишлари бошланишидан аввал таъмирлашда банд бўлган барча ходимлар ишларни ташкил этиш лойиҳаси билан таништирилиши ва

таъмирлаш ишларини бажариш пайтида хавфсизлик чораларига риоя қилиш бўйича йўриқномадан ўтказилиши керак.

240. Оғир юкларни жойидан кўчириш ишлари юк ортиш ва тушириш ишлари учун жавобгар шахсларнинг рухсати билан бажарилиши керак.

241. Носоз юк кўтарувчи механизм ва мосламаларда, шунингдек шаходатланган, муддати тугаган механизмларда ишлашга йўл қўйилмаслиги керак.

242. Ечиб олинган агрегатлар, деталлар ва металл конструкциялар йиғштириб қўйилиши керак.

243. Таъмирлаш пайтида иш жойларини, йўлларни, йўлакларни ва зинапояларни турли нарсалар билан тўсиб қўйиш тақиқланади.

244. Таъмирлаш ишлари бажарилаётган ҳудуддаги электр ўтказгичлари ёки ускуналарнинг кучланиш остида бўлган очиқ қисмлари олдиндан электр токидан ўчириб қўйилган ёки махсус изоляцияловчи воситалар билан ишончли ҳимояланган бўлиши керак.

245. Ходимларнинг қизиган ускунанинг ичига кирган ҳолда таъмирлаш ишларини олиб борилишига ускунани шамоллатиб, ичидаги газлар бутунлай чиқариб юборилгандан ва хавонинг ҳарорати кўпи билан 40° С гача пасайтирилгандан сўнг рухсат этилади.

246. Барча таъмирлаш ишлари цех, ташкилот раҳбари томонидан тайинланган шахсларнинг раҳбарлиги ва назорати остида бажарилиши керак.

247. Материалларнинг ускунанинг иш майдончасига узатиш механизациялашган бўлиши ва улар тушиб кетмайдиган усулда бажарилиши керак.

248. Таъмирлаш тугагач, барча кераксиз конструкциялар, ускуналар, материаллар, асбоблар ва чиқиндилар цехдан олиб кетилиши, тўсиқлар, сақловчи мосламалар, блокировкалар ўз жойига ўрнатилиши керак.

2-§. Трамвай депосида ва таъмирлаш устахоналарида трамвай вагонларини кўтариб тушириш ишларини бажаришда хавфсизлик талаблари

249. Кўтариш механизмлари ва мосламалари бўлган ташкилотнинг техник маъмурияти белгиланган муддатларда уларни синовдан ўтказиши керак. Кранни синаш натижалари унинг паспортида ва бошқа юк кўтариш механизмларини текшириш ва кўриқдан ўтказиш дафтаридида қайд этилади.

250. Трамвай вагонини кўтариш, вагон, кўтариш техникаси ва ишлатиладиган барча механизмлар ҳамда ёрдамчи мосламаларнинг конструкцияларини биладиган масъул ходим раҳбарлигида амалга оширилади.

251. Иш бошлашдан олдин трамвай вағони пантографи уланиш симидан ажратилиб ва мустаҳкам ўрнатилган бўлиши керак. Кўтариладиган трамвай вағони кузови тележкалардан ажратилиши керак.

252. Ҳар бир домкратга юк кўтариш оғирлиги ёзилиши, тартиб рақами, кейинги синовдан ўтказиш вақти кўрсатилган бўлиши керак. Синов муддати ўтган домкратни ишлатилиши тақиқланади.

253. Домкрат вертикаль ҳолатда ўрнатилади, бунда унинг рамаси полда текис туриши керак.

254. Трамвай кузови кўтарилганда тележканинг юришига халақит бермаслиги керак.

255. Тўртала домкратни кўтарганда бошқариш электр схемаси вагон кузовини баравар кўтариши ва туширишини таъминлаши керак.

256. Кўтариш балкаларига ёғоч тиргаклар қўйилмасдан кузовни кўтариш тақиқланади.

257. Тележкани вагон остидан тортиб чиқарилганда қуйидагилар тақиқланади:

хандакда кўтарилган вагон ёки тортилаётган тележка остида туриш;

тележка билан домкратга тегмаслик;

домкрат ёки ломни таянч нуктаси сифатида ишлатиш.

258. Вагонни домкратлар тиргагига қўймасдан вагон остида ва ичида ишлаш тақиқланади.

259. Барча электрли домкратлар вагоннинг энг баланд ва энг пастки ҳолатига келганда электродвигателни автоматик равишда ўчириш мосламасига эга бўлиши керак.

3-§. Трамвай йўллари қурилиши, реконструкция қилиниши ва таъмирланишига (монтаж ишлари) бўлган хавфсизлик талаблари

260. Гуруҳ бўлиб бажариладиган барча йўл ишларига раҳбарлик қилувчи ходим ўз участкаси доирасида олиб бориладиган барча ишлар хавфсизлиги учун масъулдир (йўл катта устаси, бригада бошлиғи).

261. Алоҳида масъулиятли ҳолларда (табiiй офатлар, авария ва ҳалокатлар оқибатини бартараф қилиш, мураккаб узеллар йиғиндисини монтаж қилганда) ишлар йўл хўжалигининг тегишли ташкилотининг бошлиғи ёки бош муҳандиснинг иштирокида бажарилади.

262. Ҳар бир механизм ёки механизмлаштирилган асбоб-ускуналар ма-лакали ходимга бириктирилган бўлиши керак.

263. Трамвай йўли зонасида ҳар қандай ишлар бажарилганда ходимлар юзи трамвай ва транспорт воситалари келаётган томонга қаратилган бўлиши керак. Агар иш шароитида буни бажариш имконияти бўлмаса (масалан шпални мустаҳкамлаш), транспорт яқинлашаётганлиги тўғрисида огоҳлантириш учун махсус сигналчи бўлиши керак.

264. Трамвай вагонлари ўтказилаётганда ходимлар рельс желобларини тозалашлари, асбобларни олишлари ва ўзлари трамвай изидан хавфсиз жойларга чиқиб туришлари керак.

265. Қаттиқ совуқда йўл ишлари бажарилаётганда ҳўл қўл билан металл предметларга ва қисмларга (рельсга, қисқичларга, асбобларга) тегиш тақиқланади.

266. Трамвай вагонларининг ҳаракати вақтида зинасида туриб юриш,

ойнадан бошини чиқариш, вагон юраётганда чиқиш ва тушиш, ҳаракатланаётган вагон олдидан йўлни кесиб ўтиш тақиқланади.

267. Уланиш сими узилган бўлса унга тегиш қатъиян ман этилади. Ишнинг раҳбари сим узилганлиги ҳақида марказий нозимхонага дарҳол хабар бериши лозим, узилган симнинг атрофини ўраб хавфсизлик чорасини кўради ва бегоналарнинг унга яқинлашишига йўл қўймаслиги лозим.

268. Момақалди роқ бошланганда иш раҳбари ишни тўхтатиши ва ходимларнинг усти ёпиқ бинода бўлишини ташкил қилиши керак. Момақалди роқ вақтида очиқ жойларда, баланд дарахтлар остида, уланиш тармоғи тиргаклари ёнида, ёритиш симлари ўтган жойларда қўлда металл предметларни ушлаб туриш тақиқланади.

VI боб. Меҳнатни муҳофаза қилиш қоидаларини бузганлик учун жавобгарлик

269. Мазкур Қоидаларга амал қилиш учун жавобгарлик тегишли ишларни бажарувчи ташкилотлар зиммасига юклатилади.

270. Мансабдор шахслар ва ходимлар меҳнатни муҳофаза қилиш қоидаларига риоя қилмаганликлари учун қонун ҳужжатларига мувофиқ белгиланган тартибда жавобгарликка тортиладилар.

VII боб. Яқуний қоида

271. Мазкур Қоидалар Ўзбекистон Республикаси Давлат архитектура ва қурилиш қўмитаси, Ўзбекистон Касаба уюшмалари Федерацияси Кенгаши, Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги, «Саноатгеоконтехназорат» давлат инспекцияси, Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги, «Ўздавэнергоназорат» инспекцияси, Ўзбекистон стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш агентлиги ва «Тошшаҳартрансхизмат» уюшмаси билан келишилган.

*Давлат архитектура ва қурилиш
қўмитаси раиси*

Б. ЗАКИРОВ

2012 йил 25 декабрь

*Ўзбекистон Касаба уюшмалари
Федерацияси Кенгаши раиси*

Т. НАРБАЕВА

2012 йил 25 декабрь

Соғлиқни сақлаш вазири

А. АЛИМОВ

2012 йил 25 декабрь

*«Саноатгеоконтехназорат»
давлат инспекцияси бошлиғи*

Б. ГУЛЯМОВ

2012 йил 25 декабрь

Ички ишлар вазири

Б. МАТЛЮБОВ

2012 йил 25 декабрь

*«Ўздавэнергоназорат»
инспекцияси бошлиғи*

А. НИМАТУЛЛАЕВ

2012 йил 25 декабрь

*Ўзбекистон стандартлаштириш,
метрология ва сертификатлаштириш
агентлиғи Бош директори*

А. ҚУРБОНОВ

2012 йил 25 декабрь

*«Тошшаҳартрансхизмат»
уюшмаси раиси*

Ш. МУХАМЕДЖАНОВ

2012 йил 25 декабрь